

Verslag Hackaton Biobased Academy – 24 maart 2025

Opening & Welkom

De middag begon met een welkom door Rienk Postuma, directeur Vastgoed bij Lieven de Key. Hij benadrukte het belang van samenwerking rond biobased bouwen en sprak zijn steun uit voor de missie van de Biobased Academy. Zijn uitnodiging aan de deelnemers: "Laat me vooral weten wat een hackaton is en wat jullie vandaag gaan doen, ik ben heel nieuwsgierig. Veel plezier!"

Introductie & Mededelingen

- Femke Nagel introduceerde het programma en de aanpak. Een hackaton is een creatieve en resultaatgerichte werksessie. Deze middag stond in het teken van 'buiten de kaders denken' en samenwerken als een ecosysteem.
- Mededelingen:
  - Vanuit de bouwsteen Schuindak zijn er werkbezoeken naar Amersfoort en Zaanstad: laat nog even weten als je donderdag naar Amersfoort wilt.
  - Er is een LIFE-subsidie toegekend voor Amsterdam en Lieven de Key voor o.a. een pilot om 550 vooroorlogse woningen te isoleren.
  - Toon geeft een toelichting op het MKB-advies tegoed dat komende periode door de co-makers kan worden ingezet.

Inspiratie: Biomimicry

Serena Scholte nam de deelnemers mee in de wereld van biomimicry; het ontwerpen geïnspireerd op de natuur:

- Voorbeelden: de neus van een kameel als inspiratie voor metrobekoeling, termietenheuvels voor natuurlijke ventilatie, en kreeftjes die in rijen van huisjes wisselen; een metafoor voor ketensamenwerking.

- Belangrijke inzichten:
  - Samenwerking in de keten moet gebaseerd zijn op wederkerigheid.
  - Weerstand is geen belemmering, maar juist nodig om transitie te versnellen (zoals een golf die weerstand nodig heeft om te breken).
  - Denken in cycli i.p.v. lineaire processen.
  - Het Biotriz-model als leidraad; de natuur is efficiënt met energie en materialen.

Werksessies: Challenges & Oplossingen

De deelnemers werkten in groepen rond vier uitdagingen:

Challenge 1: Omgaan met weerstand

Kernvraag: Hoe blijf je als ambassadeur energiek en neem je anderen mee, zonder dat weerstand je uit balans brengt?

Inspiratie: De wolf

De groep koos voor de **wolf** als krachtige metafoor voor systeemverandering. De wolf staat symbool voor het aanjagen van beweging: hij brengt dynamiek en herstelt ecosystemen, maar zorgt bij aanvang voor verstoring. Precies die dubbelheid is relevant voor de biobased transitie. De wolf laat zien dat weerstand niet per se negatief is, het kan juist nodig zijn om verandering op gang te brengen.

Inzichten:

- Weerstand ervaren wij in alle organisaties in de keten. Maar het gaat meer om: hoe nemen we iedereen mee?
- Weerstand is onderdeel van de verandering, geen blokkade. Het ontstaat vaak door onbekendheid met biobased materialen, onduidelijkheid over kosten, of een gebrek aan urgentie in de organisatie.
- Veel weerstand ontstaat uit de aanname dat biobased duurder en meer onzeker is. Door te kijken naar maatschappelijke baten en total cost of ownership, kan een ander verhaal verteld worden.

- Kennis en bewustwording zijn cruciaal om weerstand te verkleinen. Daarbij hoort ook een verhaal over de opbrengsten: minder hittestress, beter binnenklimaat, en CO₂-besparing.
- Je hebt intern ook hoog in de organisatie een wolf nodig op MT niveau die (bij)stuurt en faciliteert.

Acties:

- **Zorg voor goede begeleiding in** de keten, zodat het kennisniveau over biobased binnen alle lagen van de organisatie stijgt.
- Positioneer biobased als standaard, tenzij en laat dit niet afhangen van één project of persoon.
- Laat de 'wolven' aanjagen binnen de organisatie, maar creëer ook ruimte voor anderen om aan te haken. Zo ontstaat er een veerkrachtig netwerk binnen de organisatie (een roedel) dat bestand is tegen weerstand én veranderingen kan versnellen.
- Binnen organisaties zijn er verschillende rollen nodig: **kartrekkers, karzitters** en ook **karhangers**.
- Richt de aandacht op **lokalisieren** in plaats van globaliseren: gebruik materialen van dichtbij, werk met lokale leveranciers.
- Organiseer een '**Oogstfeest**' **per corporatie vóór de zomer**: een feestelijk moment waarop je intern laat zien wat al is gedaan, wat de visie is, welke kennis er beschikbaar is en welke projecten als inspiratie kunnen dienen.
  - Denk aan: een concrete datum, locatie, presentatie van concrete projecten (hellend/plat dak, gevel etc), concrete ervaringen van co-makers en andere projectleiders, meenemen van medewerkers en ophalen van ideeën en behoeften intern.

Challenge 2: Groeien door te ontwikkelen

Kernvraag: Welke condities zijn nodig voor toepassing van biobased isolatie en hoe pas je lessen toe in volgende projecten?

Groep 1 - Inspiratie: Het bos

De groep koos voor het beeld van een bos waarin oude (fossiele) bomen samenleven met jonge, biobased bomen. Geen revolutie, maar evolutie: een ecosysteem waarin nieuw en bestaand elkaar versterken. Het doel is niet

om bestaande structuren weg te vagen, maar om op veel plekken tegelijk, met veel mensen, de vernieuwing te laten wortelen.

Inzichten:

- Verandering vraagt een langetermijnvisie, maar ook concrete actiepunten op korte termijn.
- Het ontbreekt vaak aan samenhang in beleid, uitvoering, communicatie en financiering. Hierdoor ontstaat versnippering.
- Wooncorporaties willen niet afhankelijk zijn van enkele trekkers per project, maar structureel verandering borgen binnen alle onderdelen van de organisatie.

Aanbevelingen en acties:

- **Stakeholderanalyse** per organisatie: wie zijn betrokken, wat is hun rol en wat moeten zij weten?
- **Communicatiestrategie op maat:** per doelgroep andere boodschap (projectleiders, bestuurders, inkopers).
- Kennisdeling structureel borgen binnen de organisatie, bijvoorbeeld via interne kennissessies of een interne "vraagbaak".
- **Continu proces van lobbyen:** intern én extern. Biobased moet verankerd raken in beleid, niet afhankelijk blijven van losse initiatieven.
- Gebruik tools zoals een **CO₂-calculator**: "Als je dit materiaal gebruikt, bespaar je zoveel." Meetbaar maken is overtuigend.
- Zorg dat bij **aanbestedingen** en **inkoopprocessen** standaard een "+" bij het gebruik van biobased wordt meegegeven. Een concrete actie zou zijn om een passage hierover op te stellen voor opname in de inkoopvoorwaarden.

Groep 2 - Inspiratie: Het koraal

Deze groep gebruikte het beeld van een **koraalrif** als leidraad. Net als bij koraal is er sprake van onderlinge afhankelijkheid, koraal is als ecosysteem kwetsbaar, maar sterk in samenwerking. Het gaat om het scheppen van de juiste condities waarin biobased zich kan verankeren en gedijen.

Inzichten:

- Verandering stuit op weerstand, vooral als het abstract blijft of als de voordelen op lange termijn liggen. Kleine stappen helpen vertrouwen op te bouwen.
- Kennis ontbreekt nog vaak over hoe je biobased kunt inpassen in de bestaande woningvoorraad zonder vertraging op te lopen.
- Biobased hoeft niet perfect of volledig te zijn om te beginnen, juist hybride oplossingen kunnen veel winst opleveren.

Aanbevelingen en acties:

- **Voer een nulmeting uit:** waar staan we nu qua biobased toepassingen in materialen, CO₂-uitstoot en processen?
- Meet niet alleen energieprestatie, maar ook **materiaalgebonden CO₂**, soms is biobased iets minder energie-efficiënt, maar scoort het veel beter op circulariteit en gezondheid.
- Laat **co-makers en leveranciers** demonstreren hoe je meetinstrumenten gebruikt, zodat corporaties leren hoe ze projecten kunnen vergelijken.
- Zet in op duidelijke sturingsinstrumenten: **MKI (Milieu Kosten Indicator)** en **CO₂-reductie** als harde KPI's.
- Vier successen! Zelfs kleine stappen moeten zichtbaar worden gemaakt en gedeeld, dat stimuleert intern en extern vertrouwen.
- Onderzoek financieringsconstructies of **fonds** die in de beginfase **samen budget** beschikbaar stellen om het risico te dragen en de leercurve mogelijk te maken (voor als het mis kan gaan, voor als het nog niet uitkomt maar we er wel van kunnen leren).

Challenge 3: Een sterke biobased keten

Kernvraag: Hoe bouwen we een robuust netwerk waarin alle schakels elkaar versterken?

Inspiratie: Het (Bos) Ecosysteem

De groep koos voor het beeld van een bos als levend ecosysteem. In een gezond bos bestaat er een balans tussen oude en nieuwe elementen, tussen zichtbare bomen en ondergrondse netwerken van schimmels en wortels. Juist die verbondenheid en samenwerking onder de oppervlakte maakt duurzame groei mogelijk, een krachtig beeld voor de biobased beweging.

Inzichten

- In de natuur is alles verbonden, een keten is pas sterk als alle schakels samenwerken.
- In de praktijk zijn veel samenwerkingen nog projectgebonden en versnipperd.
Een gedeeld kader, gezamenlijke taal en onderlinge transparantie zijn essentieel om echt te versnellen.
- Co-makers, inkopers, adviseurs en beleidsmakers spreken nog te vaak een andere taal, dit belemmert het tempo.

Acties:

- Kies voor **ecosysteendenken**: de natuur werkt met diversiteit en verbondenheid.
- Voorgesteld: de academie als **biobased community** waarin kennis en contacten gedeeld worden. Breng alle ketenpartners in kaart en organiseer ketenbrede sessies.
- Stimuleer het actief delen van kennis en data via de centrale kennis- & kennissenbank.
- Nodig: **transparantie in kosten en opbrengsten** voor alle partijen.
- Ontwikkel gezamenlijke instrumenten (zoals een prestatiekaart of menukaart) voor biobased isolatie.
- Werk toe naar een 'Community of Practice' waarin leren en doen hand in hand gaan.
- Creëer ruimte voor ketenpartners om samen pilots te draaien en te experimenteren met nieuwe werkwijzen.

Challenge 4: Waar valt winst te behalen?

Kernvraag: Hoe kunnen we natuurlijke principes gebruiken om processen slimmer en effectiever te maken?

Biobased isoleren stelt ons opnieuw de vraag: gebruiken we niet standaard te veel materiaal? Kunnen we slimmer, lichter en circulair ontwerpen? Hoe zorgen we dat we bij het aanbesteden meer ruimte creëren voor parametrisch en passief ontwerpen, en zo materiaal-efficiëntie centraal stellen?

Inspiratie: De Narcis

De groep liet zich inspireren door de narcis: een grote bloem op een kwetsbare, dunne platte steel. Toch kan de narcis met alle winden meebewegen. Die veerkracht is precies wat we zoeken in het ontwerpen en uitvoeren van biobased oplossingen. In plaats van alles vooraf dicht te timmeren, is er behoefte aan systemen die kunnen meebewegen met onzekerheid en verandering, net als in de natuur.

Inzichten

- In de bouw accepteren we bekende tekortkomingen in traditionele materialen (zoals betonrot of de nadelen van PUR en PIR), terwijl we bij biobased oplossingen onzekerheden vaak uitvergrooten.
- Overdimensionering is een probleem: we bouwen te zwaar en gebruiken meer materiaal dan nodig. Minder kan ook en moet.
- Onzekerheid is onderdeel van innovatie. Er zijn twee vormen: wat jij zelf nog niet weet, en wat niemand nog weet.
- Er is behoefte aan integraal ontwerpen: nadenken over dampopenheid, hittestress, kierdichting én comfort in samenhang met elkaar.
- Alles robuust en stapelbaar maken klinkt logisch, maar leidt tot stugge systemen die niet meer kunnen meebewegen met veranderingen.

Acties

- Integraal ontwerpen: kijk naar hitte, ventilatie, vocht, kierdichting, comfort en circulariteit in samenhang.
- Stimuleer parametrisch ontwerpen, waarbij ontwerpkeuzes dynamisch aangepast kunnen worden aan prestatie-eisen.
- Vermijd standaard overdimensionering: kies bewust voor **licht en efficiënt bouwen** met biobased materialen.
- Gebruik simulatiemodellen om prestaties van materialen te voorspellen en onzekerheden inzichtelijk te maken.
- Herken dat in het 'oude' ook risico's schuilen en dat we die vaak onbewust voor lief nemen.
- Denk niet lineair maar circulair.

- Leer van natuurlijke principes als **veerkracht, aanpassing en evenwicht**.
- **Actievoorstel:** Ontwikkel een **biobased menukaart** per projecttype.

Pitches & Actietijdlijn

Aan het einde van de middag presenteerden de groepen hun inzichten en acties. Met behulp van een tijdlijn werd gekeken: Wat gaan we morgen al doen? Wat in april, mei, juni? De afsluiting vormde de overgang van denken en inspiratie naar doen.

Afsluiting & Borrel

De middag werd ervaren als inspirerend en hoopvol – een moment van synergie waarin samenwerken, leren van de natuur en gewoon gaan doen centraal stonden. Het bracht energie, perspectief en het besef dat we met gezond verstand, samenwerking en een holistische blik verder kunnen komen dan we denken. Gezamenlijk kwamen we nog tot een aantal belangrijke punten:

De Biobased Academy is geen plek voor alleen de ambassadeurs – de kennis die we opbouwen moet de hele organisatie in beweging brengen. De kennissenbank speelt daarin een sleutelrol: toegankelijk, toepasbaar en breed inzetbaar.

Benut het netwerk, de academy en elkaars ervaring. We staan er niet alleen voor. Opdrachtgevers en co-makers dragen het risico samen, en daarmee ook de verantwoordelijkheid voor vernieuwing en vertrouwen.

De wens naar continuïteit is voelbaar: niet telkens opnieuw beginnen, maar bouwen op wat er al is. En misschien wel het belangrijkste: denk aan de lege stoel. Neem de stem van je kinderen en kleinkinderen mee in alles wat je nu ontwerpt en beslist.

De middag werd afgesloten met een borrel. Het enthousiasme was weer voelbaar, de groep is al veel meer een netwerk dan bij de eerste bijeenkomst. Een belangrijke stap in een lerend netwerk.